

برخی از نکات قابل توجه درباره‌ی آراء غیابی دادگاه‌های حقوقی

یکی از اصول مهمی که دادگاه‌های حقوقی و کیفری باید در رسیدگی به پرونده‌ها رعایت کنند، حضوری بودن رسیدگی است.

یکی از اصول مهمی که دادگاه‌های حقوقی و کیفری باید در رسیدگی به پرونده‌ها رعایت کنند، حضوری بودن رسیدگی است. رعایت این اصل همواره برای مراجع قضایی امکان پذیر نیست و از این رو، در برخی از موارد با رأیی تحت عنوان رأی غیابی مواجه می‌شویم.

به گزارش «تابناک» یکی از اصول مهمی که دادگاه‌های حقوقی و کیفری باید در رسیدگی به پرونده‌ها رعایت کنند، حضوری بودن رسیدگی است. حضوری بودن رسیدگی بدین معناست که طرف دعوا حق دارد در جلسات رسیدگی دادگاه حضور یافته و ضمن شنیدن سخنان مدعی، از حقوق خود (شخصاً یا از طریق وکیل) دفاع کند. بنابراین، لازم است که خوانده (در پرونده‌ی حقوقی) و متهم (در پرونده‌ی کیفری) نزد قاضی دادگاه حاضر شوند. اما گاه پیش می‌آید که طرف دعوا از تشکیل پرونده علیه خود آگاه نمی‌شود یا در صورت آگاهی، تعمداً از حضور در دادگاه امتناع می‌کند. بدیهی است که دادگاه نمی‌تواند دادرسی را به مدت طولانی متوقف نگه دارد و هم چنان منتظر حضور خوانده یا متهم بماند؛ لذا دادگاه جلسات دادرسی را بدون حضور طرف مقابل تشکیل می‌دهد و در صورت امکان، «حکم غیابی» صادر می‌کند. در صورت صدور رأی غیابی، شخصی که محکوم شده است حق دارد به این رأی اعتراض کند. به این اعتراض «واخواهی» گفته می‌شود.

رأی غیابی در دادرسی های حقوقی

در دادرسی های حقوقی، خواهان با تقدیم دادخواست به دادگاه ادعا می‌کند که طرف دعوا یعنی خوانده حقی را از وی تضییع یا انکار کرده و بر این اساس از دادگاه درخواست رسیدگی می‌کند.

با توجه به ماده ی ۳۰۳ قانون آیین دادرسی مدنی «حکم دادگاه حضوری است، مگر این که خوانده یا وکیل یا قائم مقام یا نماینده قانونی وی در هیچ یک از جلسات دادگاه حاضر نشده و به طور کتبی نیز دفاع ننموده باشد و یا اختاریه ابلاغ واقعی نشده باشد.»

به علاوه مطابق ماده ۳۰۵ همان قانون «محکوم علیه غایب حق دارد به حکم غیابی اعتراض نماید. این اعتراض واخواهی نامیده می‌شود. دادخواست واخواهی در دادگاه صادرکننده حکم غیابی قابل رسیدگی است.»

اهمّ شرایط و نکات قابل توجه درباره ی آراء غیابی صادرشده از دادگاه های حقوقی (غیرکیفری) به شرح زیر است:

۱. فقط احکام دادگاه های حقوقی ممکن است غیابی محسوب شوند و قرارها هیچ گاه غیابی نیستند. (حکم رأیی است که دادگاه پس از ورود به ماهیت دعوا و تعیین تکلیف نهایی آن صادر می‌کند و اگر رأی دادگاه یکی از این دو ویژگی را نداشته باشد، به آن قرار گفته می‌شود. در نتیجه قرار تصمیمی است که یا در ماهیت دعوا نیست، مانند قرار ردّ دادخواست یا تکلیف دعوا را معلوم نمی‌کند، مانند قرار ارجاع به کارشناس.)

۲. حکم دادگاه فقط نسبت به خوانده ی دعوا می‌تواند غیابی باشد. حکم دادگاه نسبت به خواهان، یعنی کسی که دادخواست به دادگاه می‌دهد و مدعی است کسی حق وی را ضایع کرده است، همیشه حضوری است.

۳. حکم دادگاه نسبت به خوانده، در صورتی غیابی محسوب می‌شود که حداقل قسمتی از آن به ضرر وی باشد. یعنی اگر حکم دادگاه تماماً به نفع خوانده باشد، رأی صادرشده غیابی نیست، حتی اگر خوانده در هیچ یک از جلسات دادرسی حضور نداشته و لایحه ای نفرستاده باشد. زیرا تشخیص حضوری یا غیابی بودن حکم، برای تشخیص امکان اعتراض به حکم غیابی در قالب واخواهی است؛ پس اگر حکم دادگاه تماماً به نفع خوانده باشد، قابل اعتراض نیست و غیابی بودن آن هم موضوعیت پیدا نخواهد کرد. البته با تعبیر دیگری می‌توان گفت که هرچند حکم صادرشده در این گونه موارد نیز ممکن است غیابی باشد، ولی، چون نفعی در اعتراض به آن وجود ندارد، غیرقابل واخواهی است.

۴. برای غیابی محسوب شدن حکم، باید خوانده یا وکیل یا قائم مقام یا نماینده ی قانونی وی در هیچ یک از جلسات دادرسی حاضر نشده باشند. البته صرف حضور فیزیکی باعث تبدیل شدن حکم غیابی به حکم حضوری نیست و ملاک حضوری بودن، ایجاد امکان دفاع برای خوانده یا نماینده ی وی در اولین جلسه ی دادرسی است.

۵. برای غیابی محسوب شدن حکم باید این افراد به طور کتبی نیز دفاع ننموده باشند. یعنی اگر وکیل خوانده حتی یک بار لایحه ای برای دفاع از موکل خود به دادگاه فرستاده باشد، حکم صادرشده در نهایت حضوری بوده و به تبع آن، قابل واخواهی هم نخواهد بود؛ اگرچه خود خوانده یا وکیل یا قائم مقام یا نماینده ی قانونی وی نیز در هیچ یک از جلسات دادرسی حاضر نشده باشند.

۶. اگر اختاریه ی دادگاه، به خود خوانده ابلاغ شده باشد؛ یا به هر نحو دیگری، خود خوانده از وجود دعوا علیه خود آگاه بوده باشد، در این صورت نیز حکم صادره حضوری بوده و قابل واخواهی نخواهد بود. در نتیجه، فقط در مواردی که اثبات شود خوانده از وجود دعوا علیه خود ناآگاه بوده، ممکن است در نهایت با حکم غیابی مواجه شویم و به تبع آن، امکان واخواهی از حکم را برای وی به رسمیت بشناسیم.

با جمع بودن این شرایط، حکم دادگاه، غیابی خواهد بود.